

MINISTERUL CULTURII AL REPUBLICII MOLDOVA
BIBLIOTECA NAȚIONALĂ A REPUBLICII MOLDOVA
LIGA BIBLIOTECARILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA „ALEXE RĂU”
SOCIETATEA ȘTIINȚIFICĂ DE BIBLIOFILIE ȘI EX-LIBRIS
„PAUL MIHAIL” DIN MOLDOVA

SIMPOZIONUL ȘTIINȚIFIC INTERNAȚIONAL

„VALORI BIBLIOFILE” – 2022

EDIȚIA A XXXI-A

CULTURĂ ȘI SPIRITUALITATE ÎN ȚĂRILE ROMÂNE:
MOȘTENIREA LITERARĂ A SFÂNTULUI
PAISIE VELICIKOVSKI ȘI A DISCIPOLILOR SĂI

16 IUNIE 2022

Chișinău
2022

Distinse Domnule, Distinsă Doamnă

Vă invităm să ne onorați cu prezența la Simpozionul Științific Internațional "Valori Bibliofile" – 2022, ediția a XXXI-a, cu genericul: *Cultură și spiritualitate în Țările Române: moștenirea literară a Sfântului Paisie Velicikovski și a discipolilor săi*, care va avea loc la 16 iunie, cu începere de la ora 9:30, în incinta Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (or. Chișinău, str. 31 August 1989, 78, blocul II, Sala de arte și hărți).

PROGRAMUL

„VALORI BIBLIOFILE” - 2022

9:30 **Deschiderea oficială a Simpozionului Științific Internațional „Valori bibliofile” – 2022**

9:30 – 9:45 Cuvânt de salut, Elena PINTILEI, director general al BNRM

9:45 - 12:30 **Secțiunea I: *Epoca paisiană în contextul culturii spirituale române***
Moderator: Prot. Mitrofor Maxim Melinti, doctor în istorie, parohul Bisericii „Acoperământul Maicii Domnului”, s. Ghidighici, mun. Chișinău

Opera cantemiriană în obștea Sf. Paisie de la Neamț, Academicianul Andrei EȘANU, doctor habilitat în istorie, Valentina EȘANU, doctor în istorie, Institutul de Istorie, MEC, Chișinău

Cuviosul Paisie Velicikovski și tradiția isihastă în practica rugăciunii, Nicolae FUȘTEI, doctor, cercetător științific, coordonator, Institutul de Istorie MEC, Chișinău

Paisianismul în preocupările cercetătorilor din Republica Moldova (1992-2022), Prot. Mitrofor Octavian MOȘIN, doctor, conf. univ., Universitatea de Stat din Moldova, Chișinău

Cuviosul Paisie Velicikovski – înnoitorul isihasmului românesc, Prot. Mitrofor Maxim Melinti, doctor în istorie, parohul Bisericii ”Acoperământul Maicii Domnului”, s. Ghidighici, mun. Chișinău

Cărți de cult din obștea paisiană de la Mănăstirea Secu, păstrate în Biblioteca Eparhială de la Roman, Pr. dr. Aurel-Florin ȚUSCANU, Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, România

Paisie Velicikovski, personaj de roman, Maria ȘLEAHTIȚCHI, doctor habilitat în filologie, director general al Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”, Chișinău

Lucrările continuatorilor spiritului paisian în colecțiile de patrimoniu a Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, Veronica COSOVAN, doctorand, șef secție Carte veche și rară, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Sfântul Paisie și renașterea monahismului ortodox în Rusia, Tatiana GRUȘCO, specialist superior, BNRM

12:30 – 13:00 Pauză de cafea

13:00 – 14:30 **Secțiunea II. Valori bibliofile din patrimoniul cultural: cercetare și valorificare**

Moderator: Veronica Cosovan, șef secție Carte veche și rară, Biblioteca Națională a Republicii Moldova

Vieți de sfinți în biblioteca Mănăstirii Noul Neamț, Igor CERETEU, doctor habilitat în istorie, Institutul de Istorie, MEC, Chișinău

Activitatea literară a lui P. V. Corneliu în RASSM, anul 1934 (despre publicațiile păstrate în secția Carte veche și rară, BNRM), Marius TĂRIȚĂ, doctor în istorie, Muzeul Național de Istorie a Moldovei

Vestigia scriptorum in tempore, Cristina CATEREV, doctorand, șef secție Patrimoniu, Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu”

Valori bibliofile din colecția Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova, Aliona MUNTEAN, director adjunct, BNRM

Colecția de cărți pentru copii și tineret în limba germană (sf. sec. XIX - încep. sec. XX din secția Literaturile lumii, BNRM), Elina BOLGARINA, șef. secție Literaturile lumii, BNRM

SECȚIUNEA I

Epoca paisiană în contextul culturii spirituale române

OPERA CANTEMIRIANĂ ÎN OBȘTEA SF. PAISIE DE LA NEAMȚ

Acad. Andrei EȘANU,
doctor habilitat în istorie,
Institutul de Istorie, MEC

Valentina EȘANU,
Institutul de Istorie, MEC
E-mail: acad_andrei_esanu@yahoo.com

Rezumat: *Dintre operele lui D. Cantemir a avut o largă circulație „Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea”, (Iași, 1698). De la hotarul sec. al XVII-XVIII până la mijlocul sec. al XIX-lea constatăm prezența unor exemplare originale tipărite sau manuscrise în posesia unor persoane particulare (din târgurile și cetățile Moldovei, inclusiv în spațiul dintre Prut și Nistru), fețe bisericești și mănăstiri. O deosebită amploare a căpătat lectura acestei cărți mai ales în epoca Paisiană (a doua jum. a sec. XVIII și primele decenii ale sec. XIX), fapt despre care vorbesc numeroase însemnări de pe exemplarele tipărite sau manuscrise. O mare circulație a avut în spațiul istoric românesc ”Scrisoarea Moldovei” de Dimitrie Cantemir, tipărită la Mănăstirea Neamț de ucenicii Sfântului Paisie în 1825. Dintre aceștia s-a distins prin osârdia sa monahul Gherontie, care semnează și Predoslovnia la această ediție. Discipolii lui Paisie Velicikovski oriunde nu i-ar fi mânat destinul, spre Valahia, Dobrogea sau Basarabia au luat cu sine și exemplare ale ”Scrisoarei Moldovei” de Dimitrie Cantemir.*

Cuvinte-cheie: *Mănăstirea Neamț, Paisie Velicikovski, Basarabia, Dimitrie Cantemir, epoca Paisiană, sec. XVIII.*

CUVIOSUL PAISIE VELICIKOVSKI ȘI TRADIȚIA ISIHASTĂ ÎN PRACTICA RUGĂCIUNII

Nicolae FUȘTEI,
doctor, cercetător științific, coordonator
Institutul de Istorie, MEC
E-mail: fustei_nicolae@yahoo.com

Rezumat: *Termenul grecesc „isihia” se traduce prin „liniștire”, făcând referire la o stare de împăcare interioară, ca rezultat al unui mod de viață ascetic, ce implică rostirea permanentă a „rugăciunii lui Iisus” („Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui Dumnezeu, miluiește-mă pe mine, păcătosul!”). Extazul mistic isihast reprezintă o „inundare” de lumină a ființei omenești, despre care nu există foarte multe detalii, fiind una dintre noțiunile ce pot fi înțelese deplin doar din propria experiență. Însă, ca o constantă, Părinții filocalici susceptibili de a fi avut astfel de „inundări dumnezeiești” prezintă experiența iluminării din timpul rugăciunii desăvârșite ca pe o formă supremă de cunoaștere și înțelegere a lui Dumnezeu.*

În 1341 începe așa numita controversă isihastă, între două personalități simbol: ortodoxul Grigorie Palamas de la Muntele Athos, adept al contemplației și dominicanul Varlaam din Calabria, adversar al contemplației. Polemica aceasta, discutată cu obidă de unii teologi, trebuie apreciată ca un catalizator formidabil: grație ei, isihasmul a câștigat contur precis, fundamentare teologică și filosofică, transformându-se din exercițiu individual izolat (datând din paleocreștinism), în curent spiritual structurat.

Teologia isihastă, ca teologie ortodoxă, la dezvoltarea căreia și-a adus aportul și Paisie Velicikovski, unește cunoașterea cu trăirea și, astfel, susține și inspiră viață. Această teologie a constituit un punct de sprijin și un suflu nou pentru Ortodoxie.

La tema discutată, Cuviosului Paisie îi aparțin două lucrări, ambele datorită unor situații concrete. Prima lucrare: „Alcătuire despre rugăciunea minții”, în șase capitole și cea de-a doua lucrare „Adeverire pentru rugăciunea minții”. Ultima lucrare cuprinde povățuiri pentru „rugăciunea minții” și o anexă, în care sunt enumerate pe scurt lucrările Sfinților Părinți care au scris despre „rugăciunea minții”.

Din examinarea acestor lucrări vedem, că pentru Cuviosul Paisie isihasmul nu este un concept, ci un principiu de viață, este o modalitate de a trăi în liniște, dar nu neapărat într-un loc retras sau într-un loc ascuns, căci liniștirea, despre care vorbește, este în primul rând un soi de viață plăcută lui Dumnezeu, care se adresează sufletului, vieții, intelectului, voinței și sentimentului.

Cuvinte-cheie: *Muntele Athos, Cuv. Paisie Velicikovski, teologia isihastă, rugăciunea minții, Părinți filocalici.*

PAISIANISMUL ÎN PREOCUPĂRILE CERCETĂTORILOR DIN REPUBLICA MOLDOVA (1992-2022)

Prot. Mitrofor Octavian MOȘIN,
doctor, conf. univ., parohul
Bisericii ”Întâmpinarea Domnului”
Universitatea de Stat din Moldova
E-mail: mosin.octavian@gmail.com

Rezumat: *Mișcarea isihastă în spațiul românesc este cunoscută încă din sec. XIV, însă perioada de apogeu o descoperim în veacul al XVIII-lea prin Sf. Paisie de la Neamț (1722-1794), numindu-se paisianism. Grație implicării acestui stareț în traducerea operelor patristice și promovării isihasmului în comunitățile pe care le-a păstorit, prin numeroșii săi ucenici, are loc o renaștere a vieții monahale.*

Paisianismul se răspândește și în spațiul basarabean, prin ucenicii care ajung în mănăstirile de aici. Astfel, descoperim în așezămintele monahale din Basarabia din sec. XVIII și XIX scrieri ale Sf. Părinți traduse în limba română după originalele grecești din școala paisiană de la Neamț, ceea ce arată răspândirea mișcării culturale paisiene în acest teritoriu.

Cel mai sârguincios cărturar nemțean care ajunge în spațiul basarabean este ieroschimonahul Andronic Popovici (1820-1893), care continuă lucrările începute la mănăstirile Neamț și Secu, alcătuind și alte lucrări deja la Mănăstirea Noul Neamț (Chițcani). Paisianismul devine un fenomen nu doar trăit în mediul monahal, ci un curent cercetat în contextul cultural și spiritual din mai multe țări. În ultimele trei decenii se revine asupra studierii moștenirii paisiene. Numeroși cercetători studiază perioada vieții și activității Sf. Paisie, precum și răspândirea

paisianismului și influența acestuia în spațiul pruto-nistrean. Printre istoricii care abordează paisianismul în complexitatea sa, este regretata Valentina Pelin, cea care a elaborat o teză de habilitat la tema: "Paisianismul în contextul cultural și spiritual sud-est și est european", studiu publicat post-mortem la Chișinău, în anul 2014, cu concursul acad. Andrei Eșanu și dr. Valentina Eșanu. Cercetătorii dr. hab. Igor Cereteu și dr. hab. Ion Gumenii studiază și prezintă tezaurul de la Mănăstirea Noul Neamț, opere, personalități și continuatori ai lucrării Sf. Paisie.

Din obștea mănăstirii ies monahi școliți, care răspândesc ideile paisiene în diverse colțuri ale lumii. Printre aceștia se numără: episcopii Irineu (Tafunea) și Ambrozie (Munteanu), ieromonahii Iosif (Pavlinciuc) și Savatie (Baștovoi), care publică lucrări importante privind viața monahală.

Nădăjduim, în spațiul basarabean să fie creat un centru științific, care s-ar axa pe studiul paisianismului și a vieții monahale autohtone

Cuvinte-cheie: *Monahism, scrieri, Sf. Paisie, paisianism, Noul Neamț, Valentina Pelin.*

CUVIOSUL PAISIE VELICIKOVSKI – ÎNNOITORUL ISIHASMULUI ROMÂNESC

Prot. Mitrofor Maxim MELINTI,
doctor în istorie, parohul Bisericii
„Acoperământul Maicii Domnului”,
s. Ghidighici, mun. Chișinău
E-mail: bisghidighici@gmail.com

Rezumat: Paisie Velicikovski – este considerat personalitate, care a adus o suflare nouă în cultura și spiritualitatea românească prin tradiția vieții monahale athonite și mai ales prin traducerea și transcrierea Filocaliei greșeti – renumitului ghid al vieții duhovnicești. În perioada aflării la Muntele Athos, Paisie începe să colecteze și să copieze scrierile Sfinților Părinți, folosindu-le ca un ghid în viața spirituală. Aprofundând cunoașterea limbii grecești. Acum el constată că textele patristice slavone, traduse din grecește, conțin numeroase greșeli și echivalențe neconforme cu originalul și că unele fraze slavone nu mai erau înțelese în timpul său. Aceste concluzii l-au îndemnat să înceapă traducerea din nou a scrierilor ascetice și patristice. Învățăturile sale au atras un număr mare de ucenici care doreau îndrumare în practicarea rugăciunii inimii. Paisie a scris învățături teologice pentru discipolii săi și a tradus în slavonă un număr mare de scrieri teologice grecești, inclusiv „Filocalia”, supranumită „enciclopedia monahismului”. Ajuns în Moldova, lui Paisie i se încredințează conducerea Mănăstirii Neamț, pe care a deținut-o, până la moarte. Aici organizează viața de obște după rânduiala athonită, punând accent pe ascultare, smerenie și rugăciunea minții, cu slujbe zilnice, predici, îngrijirea bolnavilor, munca în gospodărie, traduceri din literatura patristică, studierea scrierilor ascetice. La Mănăstirea Neamț, obștea paisiană numără 700 de frați și devine un centru de

pelerinaj, dar și adăpost pentru călugării refugiați din țările învecinate, care au fost dornici de viața ascetică autentică. Datorită rugăciunii, muncii și vieții contemplative, Paisie devine personalitate celebră a vieții culturale și spirituale românești, un ascet desăvârșit și cărturar de seamă. Sute de discipoli, asemenea razelor solare, transmit lumina taborică prin toată Țara Moldovei, Valahiei, în Ucraina și Rusia. Mișcarea de înnoire, inițiată de Paisie a fost supranumită și paisianismul, astfel istoria a atribuit meritul considerabil cuviosului Paisie în revitalizarea isihasmului athonit, rugăciunii minții și monahismului autentic. Prin activitatea sa de traducător, Starețul Paisie a înnoit viața monahală și a fost un mare îndrumător și educator în spiritul operelor care călăuzesc desăvârșirea spirituală.

Cuvinte-cheie: monahism, isihasm, rugăciune, tradiție, spiritualitate.

CĂRȚI DE CULT DIN OBȘTEA PAISIANĂ DE LA MĂNĂSTIREA SECU, PĂSTRATE ÎN BIBLIOTECA EPARHIALĂ DE LA ROMAN

Pr. dr. Aurel-Florin ȚUSCANU,
Arhiepiscopia Romanului și Bacăului, România
E-mail: tuscanu65mai@yahoo.com

Rezumat: *Fondul de carte veche românească de la Centrul Eparhial Roman cuprinde 287 de titluri, reprezentate printr-un număr de 1.111 exemplare. Timpul apariției titlurilor acoperă o perioadă de două secole, de la 1643, anul apariției primei cărți tipărite în Moldova (Cartea românească de învățătură a Mitropolitului Varlaam), până la anul 1830. Cărțile provin din toate centrele tipografice active în perioada respectivă, din toate provinciile românești, dar și din câteva capitale străine, cum ar fi: Buda, Viena, Sankt-Petersburg. Fondul este alcătuit din două componente succesive: fondul inițial al bibliotecii episcopale și un fond concentrat aici de la parohiile din protopopiatul Roman, retrase de către Episcopie în custodie, în 1981-1984.*

Între cărțile cu valoare istorică și spirituală, deosebită am descoperit și câteva provenind din obștea paisiană. Cum au ajuns unele cărți din obștea paisiană în zona Romanului? Trebuie să menționăm că toate aceste cărți la care facem referire provin de la Mănăstirea Secu, mănăstire ce avea unele proprietăți în ținutul Romanului, iar cinci stareți ai acestei străvechi obști monahale au ajuns episcopi ai Romanului: Mitrofan (1608-1612) și (1634-1639); Sava (1658-1659); Ioan (1674-1685); Misail (1689-1701) și Ghedeon (1734-1743); toți aceștia fiind înmormântați lângă altarul bisericii mari de la Mănăstirea Secu. Acești ierarhi au făcut

unele danii și privilegiile mănăstirii lor de metanie, astfel satul Brătești (astăzi Ion Creangă) ajunge în posesia Mănăstirii Secu. La 1643, satul aparținea lui Nistor Batiște, rudă apropiată cu Nestor Ureche (ctitorul Mănăstirii Secu). Se pare că la bătrânețe Nestor s-a călugărit cu numele Nicodim și a dăruit Mănăstirii Secu toată averea sa, inclusiv acest sat Brătești, din preajma Romanului.

Aici a fost ridicată o bisericuță de lemn cu hramul „Tăierea Capului Sf. Ioan Botezătorul”, metoc al mănăstirii, unde au fost aduși viețuitori de la Secu. Cărțile din obștea paisiană pe care le voi prezenta în continuare, provin tocmai de la această bisericuță din Brătești:

1. PENTICOSTAR, București, 1743, BER III, 306
2. MOLITFELNIC, Iași, 1749, BER II, 79
3. TEOFILACT, Tâlcuirea celor 4 Evanghelii, Iași, 1805, BER III, 501
4. TEOFILACT, Tâlcuirea celor 4 Evanghelii, Iași, 1805, BER IV, 59
5. OCTOIH, Râmnic, 1811, BER 209

Prezența acestor tipărituri în biblioteca eparhială de la Roman, confirmă fenomenul cultural-istoric al circulației vechilor cărți de cult în spațiul românesc. Nu putem trece cu vederea nenumăratele însemnări făcute pe paginile învechite ale acestor cărți de cult, care surprind „istoria” locului, informații despre donatori, despre biografiile și destinele unor personalități ori familii, despre invazii, incendii, calamități, războaie, fenomene meteorologice, iar prin mesajele care le transmit, ori le sugerează, ele se constituie într-un auxiliar prețios nu numai pentru cunoașterea directă, dar și pentru buna înțelegere, sub diferite aspecte, a stării și evoluției unei lumi care, mai mult sau mai puțin îndepărtată de noi, ca timp, loc, mentalitate, cultura, nu este alta decât aceea a înaintașilor noștri.

Cuvinte-cheie: Episcopia Romanului, Mănăstirea Secu, Brătești, obștea paisiană, carte veche românească.

PAISIE VELICIKOVSKI, PERSONAJ DE ROMAN

Maria ȘLEAHTIȚCHI,
doctor habilitat în filologie,
director general al Muzeului Național de Literatură
„Mihail Kogălniceanu”, Chișinău
E-mail: mariaslehtitchi@gmail.com

Rezumat: *Scriitorii basarabeni din perioada postbelică au avut o preferință aparte pentru romanul de inspirație istorică. De ce și cum a fost preferată anume această specie a romanului este un subiect pentru un studiu aparte. De data aceasta ne vom referi la opera lui Ion Druță. Scriitorul a scris câteva romane în care valorificarea istoriei reprezintă filonul central al construcției narrative. Orientarea scriitorului spre romanul istoric făcea parte, se pare, dintr-o mișcare de direcție nouă a romanului din „literatura sovietică moldovenească” și probabil că din „literatura sovietică” în general. Romanul „Biserica Albă”, scris și redactat cu fiecare ediție nouă (1987-2015), reprezintă o pagină aparte a romanului de inspirație istorică din literatura română. Dincolo de complexa abordare a unui subiect atât de sensibil cum este credința religioasă, romanul lui Ion Druță este, se pare, singurul roman din literatura română în care cărturarul Paisie Velicikovski apare ca personaj.*

În comunicarea de față ne propunem să prezentăm rolul acestui personaj în structura romanului, modul și procedeele de realizare a personajului, precum și corelația document-ficțiune în cadrul acestei entități artistice din textul druțian. Cercetarea noastră vine în continuarea eseului „Imaginea Basarabiei creștine între cele două Ecaterine din romanul Biserica Albă de Ion Druță”, publicat în revista „Caietele de la Putna” (2016).

Cuvinte cheie: *perioada postbelică, literatura română, scriitorii basarabeni, „Biserica Albă”.*

LUCRĂRILE CONTINUATORILOR SPIRITULUI PAISIAN ÎN COLECȚIILE DE PATRIMONIU A BIBLIOTECII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Veronica COSOVAN,
doctorand, șef secție,
Biblioteca Națională a Republicii Moldova
E-mail: vcosovan@mail.ru

Rezumat: *Sfântul Paisie Velickovski a contribuit la efervescenta culturală a vieții monahale din spațiul românesc și nu numai, în cea de-a doua jumătate a secolului a XVIII-lea. Școlit la Kiev, înduhovnicit între isihăștii din Muntenia, devenit ieromonah, stareț și păstor de suflete la Athos, retras apoi în mănăstirile din Moldova, unde a tradus din greacă în slavonă, a rămăs în memoria Bisericii, nu doar ca un chip de reformator și înnoitor al tradiției și trăirii ortodoxe, ci și ca creator de școală, de traducător de la Mănăstirea Neamț, și ca întemeietorul doctrinei paisiane sau paisianism, termen impus în istoriografia română de Nicolae Iorga. Anume în școlile paisiene au activat ucenicii cuviosului Paisie, care au contribuit la răspândirea operelor, învățăturilor și rânduielilor promovate de renumitul călugăr-mentor. Nu doar personalitatea Cuviosului Paisie, dar și munca benedictină a ucenicilor săi direcți sau indirecti merită să rămână vie în conștiința Ortodoxiei universale.*

Cuvinte cheie: *paisianism, școala paisiană, mănăstirile din Moldova, scriitori teologi.*

SFÂNTUL PAISIE ȘI RENAȘTEREA MONAHISMULUI ORTODOX ÎN RUSIA

Tatiana GRUȘCO,
specialist superior, BNRM
E-mail: tatiana.grusco@mail.ru

Rezumat: *Starețul Paisie Velicikovski este considerat unul dintre cel dintâi scriitor ascet din veacul al XVIII-lea. Model de smerenie și credință, el a trasat „direcția paisiană” în care s-au format mari și renumiți ierarhi ai monahismului ortodox. Opera acestuia, dezvoltată în Țările Române, a avut o mare influență și în Ortodoxia rusă. Tradiția isihastă întemeiată de el s-a răspândit în veacul al XIX-lea în 117 mănăstiri și schituri, din 35 de eparhii rusești. Peste 200 de călugări, persoane civile, arhimandriți și episcopi, egumeni și stareți, au răspândit mișcarea paisiană până în pragul Primului Război Mondial. Paisie Velicikovski a exercitat o influență imensă asupra călugărilor de la Sihăstria Optina, atât prin traducerile sale, cât și prin ucenicii săi direcți și indirecti : monahul Teofan, Mitropolitul Platon, arhimandritul Moise, egumenul Antonie, ieroschimonahul Leond, ieroschimonahul Macarie și mulți alții. Anume de aici a pornit mișcarea de reînnoire monahală din Rusia, bazată pe tradiția isihastă care, în majoritatea teritoriilor rusești, se pierduse în secolul al XVIII-lea, datorită reformelor țarului Petru I. Un lucru mai puțin cunoscut este legătura indirectă a Sfântului Serafim de Sarov cu marele stareț Paisie. Cuviosul Serafim de Sarov recunoștea în starețul trăitor în Moldova „marca autentică” a monahismului din acea vreme.*

Prin intermediul ucenicilor paisieni, pe de o parte, și prin însușirea Filocaliei traduse în Moldova, pe de altă parte, se poate afirma pe bună dreptate că Sfântul Paisie Velicikovski a contribuit la renașterea monahismului ortodox în Rusia.

Cuvinte-cheie: *Paisie Velicikovski, scriitori asceți, reînnoire monahală, Filocalia, Cuviosul Serafim de Sarov, tradiția isihastă.*

SECȚIUNEA II

Valori bibliofile din patrimoniul cultural: cercetare și valorificare

VIETI DE SFINȚI ÎN BIBLIOTECA MĂNĂȘTIRII NOUL NEAMȚ

Igor CERETEU,
doctor habilitat în istorie,
Institutul de Istorie, MEC, Chișinău
E-mail: igor.cereteu@gmail.com

Rezumat: *Mănăstirea Noul Neamț, ultima înființată în Basarabia, în perioada de stăpânire țaristă, în anul 1864 a avut cea mai bogată bibliotecă dintre așezămintele religioase de la est de Prut. În bibliotecă s-au aflat documente, cărți manuscrise și tipărite, albume de fotografii etc. În anul 1962, în perioada sovietică, mănăstirea a fost lichidată, iar cărțile transportate la Arhiva Națională (pe atunci Arhiva de Stat). Multe dintre ele au ajuns în biblioteci personale, publice sau mănăstirești. Este de menționat că unele dintre ele au fost aduse de la Mănăstirea Neamț de către Andronic Popovici, Theofan Cristea, Isihie Donici etc. Pe parcursul existenței mănăstirii au fost adunate cărți religioase și laice, de caracter didactic, pe note muzicale, de slujbă, cuvinte și învățături, istorie și monumente, pravile, literatură artistică, albume, reviste și calendare. Se evidențiază literatura patristică în limbile română, slavonă, rusă și greacă. În bibliotecă au existat „Viețile sfinților” (Mănăstirea Neamț, 1807-1815), „Viețile Sfinților” (București, 1835), „Proloagele” (Mănăstirea Neamț, 1854-1855), „Platon, Mitropolitul Moscovei”, „Viața cuviosului stareț Paisie” (Mănăstirea Neamț, 1836). Mai numeroase sunt cărțile despre viețile sfinților tipărite în limbile slavonă și rusă la Kiev, Moscova, Sankt-*

Petersburg: Prolog, I-II (Moscova, 1641-1643), „Dimitrie al Rostovului”, „Viețile Sfinților”, vol. 1-4, (Kiev, 1764), „Viața cuviosului și faptele starețului Paisie” (Moscova, 1847), Paladie, Episcopul Elenopolisului, Lařsaicon (Sankt-Petersburg, 1850), numeroase vieți de sfinți tipărite separat. Au existat în biblioteca de la Noul Neamț vieți de sfinți tipărite în limba greacă: „Dionisios Zagoraios”, „Despre sfântul Simion Noul Teolog” (Veneția, 1790), „Noul martirologhion” (Atena, 1856), „Grigorie Palama”, „Despre sfinții din Ierusalim” (Ierusalim, 1862), „Sinaxar” (Athena, 1868). Prezența literaturii patristice în biblioteca mănăstirii Noul Neamț denotă interesul pentru cartea tipărită, pentru lectură și, de asemenea, confirmă legăturile spirituale prin carte cu centrele de cultură și credință din spațiul românesc, cu cele din Kiev, Moscova, Sankt-Petersburg, Ierusalim, Atena, Veneția etc.

Cuvinte-cheie: *Mănăstirea Noul Neamț, Basarabia, carte de patrimoniu, Viețile Sfinților, literatura patristică, Paisie Velickovski.*

ACTIVITATEA LITERARĂ A LUI P. V. CORNELIU ÎN RASSM, ANUL 1934 (despre publicațiile păstrate în secția Carte veche și rară, BNRM)

Marius TĂRÎȚĂ,
doctor în istorie,
Muzeul Național de Istorie a Moldovei
E-mail: marius@nichita.org

Rezumat: *La începutul anilor 1930 la Tiraspol a activat P. V. Corneliu, un comunist de origine română, aflat în emigrație. Acesta a fost transferat de la Odesa și s-a afirmat plenar în viața culturală din Republica autonomă, mai ales în contextul impunerii de către regim a scrierii latine. Aceasta a permis folosirea unui vocabular care în mare parte era unul general românesc și mai puțin cu elemente de grai sau localisme cu areal restrâns de răspândire. În cadrul colecției Tiraspol-Balta a secției Carte veche și rară a BNRM se păstrează cinci cărți semnate de Corneliu. Printre acestea sunt poezii, proză, o piesă și o nuvelă despre mișcarea ilegalistă. Toate cărțile sunt editate în anul 1934, una din ele fiind totuși dată la tipar în 1933. Piesa „Ordinea” a fost distinsă în anul 1934 cu premiul I la concursul organizat de către Comisariatul Norodului de Instrucție al RASSM. În același an în cadrul unor campanii de curățire din cadrul partidului, Corneliu a fost denunțat ca având idei greșite. Din documentele de arhivă se pare că a fost trimis înapoi la Odesa. Pe lângă pagini cu caracter accentuat propagandistic, partinic, se găsesc și rânduri lirice și memorialistice care ar putea prezenta interes pentru cititorul specializat de astăzi.*

Cuvinte cheie: *RASSM, anii 1930, literatură, scriere latină, Carte veche și rară.*

VESTIGIA SCRIPTORUM IN TEMPORE

Cristina CATEREV,
doctorand, șef secție Patrimoniul,
Muzeul Național de Literatură
„Mihail Kogălniceanu”, Chișinău
caterev.cristina@yahoo.com

Rezumat: *Autografele reprezintă o legătură dintre prezent și viitor, el simbolizează și relația dintre personalitatea care a lăsat o urmă în calea uitării sale prin care se manifestă o apreciere, atitudine pentru cine a fost scris. De asemenea, autografele prezintă o sursă de îmbogății colecțiile muzeului, pentru păstrarea amintirilor despre cei care au creat literatura și cultura națională. Cu cât sunt mai vechi, mai rare și cu cât aparțin unor persoane mai celebre, cu atât autografele sunt mai valoroase.*

În colecțiile Muzeului Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu” se regăsesc amprente de cuvinte scrise de mână ale scriitorilor și personalităților culturii naționale lăsate în timp. Menționăm aici, o serie de personalități care au semnat autografele pe paginile proprii sau ale altor scriitori: Nicolae Costenco, George Meniuc, Ion Vatamanu, Ion Ciocanu, Eliza Botezatu, Nicolae Corlăteanu, Mihail Dolgan, Vladimir Beșleagă, Nicolae Dabija, Mihai Cimpoi, Grigore Vieru, Galina Furdui, Eleonora Hotineanu, Timofei Roșca, Victor Dumbrăveanu, Doina Dumbrăveanu, Gheorghe Vodă, Vasile Fluturel, Augustin Ostace, etc.

Există autografe care relevă legăturile de prietenie între scriitori, cuvinte de laudă, dedicații aniversare, omagii aduse idealurilor naționale. Cărțile cu autografe existente în colecțiile de carte veche și curentă sunt de la scriitori și personalități care au participat la diverse evenimente organizate la Muzeul Național de Literatură „Mihail Kogălniceanu” și oaspeții care au fost martori în timp.

Cuvinte-cheie: *cărți cu dedicații, valorificarea patrimoniului, valori bibliofile, cultura națională.*

VALORI BIBLIOFILE DIN COLECȚIA BIBLIOTECII NAȚIONALE A REPUBLICII MOLDOVA

Aliona MUNTEAN,
director adjunct, BNRM
E-mail: aliona.muntean@bnrm.md

Rezumat: *Etimologic, noțiunea bibliofilie derivă din limba greacă, anume din cuvintele vivlion – carte și filia – iubire, prietenie, deci bibliofilia înseamnă, în sensul larg, prietenia, iubirea de carte.*

Autorul își propune să reflecte activitatea desfășurată pe un singur segment, care intră cu necesitate în componența unui întreg proces de dezvoltare a colecțiilor unei biblioteci naționale – achiziționarea unor lucrări cu valoare bibliofilă. Sunt trecute în revistă anumite elemente biblioflice precum aspectele exterioare ale cărții, conținutul lor, vechimea, care însă nu este o condiție de sine qua non, însemnările marginale, dedicațiile, tirajul, formatul cărții, etc., de care se ține cont la achiziția acestui gen de lucrări.

Vor fi puse în evidență edițiile biblioflice achiziționate de Biblioteca Națională a Republicii Moldova, instituție de stat care are și gestionează colecții biblioflice.

Cuvinte-cheie: *biblioflice, Biblioteca Națională a Republicii Moldova, ediții biblioflice, colecții de patrimoniu.*

COLECȚIA DE CĂRȚI PENTRU COPII ȘI TINERET ÎN LIMBA GERMANĂ (sf. sec. XIX – încep. sec. XX din secția Literaturile lumii, BNRM)

Elina BOLGARINA,
șef secție, Literaturile lumii, BNRM
E-mail: litera@bnrm.md

Rezumat: Înregistrată în „Cartea de inventar Nr. 1 a Secției de limbi străine” încă în august 1948, aceste cărți au intrat în fondul Bibliotecii Republicane „N.K.Krupskaia”, de atunci din sursa neidentificată, de la prima treime a secolului XX. Posibil, aceasta a fost o bibliotecă personală sau privată din Chișinău, care a oferit acces liber la cărți în limba germană cititorilor tineri și adolescenți. Exemplarele nu conțin semne de proveniență, dar se vede că de pe timpuri au fost folosite foarte activ, uneori paginile sunt uzate de tot. Autorul propune de a examina aceste ediții prețioase și frumoase, analizează structura colecției, orientată spre dezvoltarea spirituală a omului (povești populare, operele clasicilor; cărți de aventură, istorie populară, almanahuri). Spre sfârșit, autorul prezintă cărțile de aproximativ același conținut, cu ștampila aplicată pe ele - „Biblioteca Bisericii Evanghelice Germane din Chișinău”.

Cuvinte-cheie: colecția de cărți în limba germană, bibliotecile personale din Chișinău, secolul XIX, Biblioteca Bisericii Evanghelice Germane din Chișinău.

SUMAR

Programul "Valori bibliofile" – 2022.....	3
Secțiunea I: <i>Epoca paisiană în contextul culturii spirituale române</i>	5
Secțiunea II: <i>Valori bibliofile din patrimoniul cultural: cercetare și valorificare</i>	17

Director general: Elena Pintilei

Elaborare: Veronica Cosovan

Coperta: Cristina Ceoinac

Redactor: Raisa Plăieșu

Machetare computerizată: Diana Odobescu

**Simpozionul Științific Internațional
„Valori Bibliofile” - 2022**

Bun de tipar: 13.06.2022

Apărut: 2022

Coli de tipar: 1,5

Tiparul sub comanda nr. 10

Executat la Primex-Com, or. Chișinău